

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» № 28 у редакції від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Конституція України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

3. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України, затверджений Законом № 2102-IX від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>

4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 № 560. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/pro-vnesennya-zmin-do-deyakih-postanov-kabinetu-ministriv-ukrayini-shchodo-nadannya-socialnih-poslug-u-razi-vvedennyanadzvichajnogo-abo-voyennogo-stanu-v-ukrayini-560-070522>

*Назаренко Ольга Анатоліївна,
старший викладач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПРАВОПОРЯДОК: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

На сьогоднішній день загально визнаною є точка зору, згідно з якою правопорядок посідає особливе місце в життєдіяльності держави, а саме у функціонуванні її громадянського суспільства. До якого належать органи місцевого самоврядування, релігійні, молодіжні, благодійні, профспілкові та інші організації, політичні партії, через які вони можуть забезпечувати свої індивідуальні потреби. У сучасній правовій та демократичній країні громадяни мають змогу вільно реалізовувати свої права та свободи, адже вони є основними суб'єктами політичного життя. Саме тому, держава в особі своїх органів має активно сприяти реалізації принципів верховенства права, законності, справедливості та встановлення і охорони правопорядку на власних теренах. Сучасні міжнародні тенденції свідчать про наявність передумов для формулювання концепції та ствердження буття правопорядку в реальній дійсності, а не лише на рівні теоретичних міркувань і перспектив.

Так, у сучасній науковій літературі можна знайти визначення правопорядку, як такого, що представляє собою цілісне інституційне соціально-правове явище, яке являє собою самостійний феномен правової реальності. Він є загально визнаним наочним фактом і невід'ємною частиною публічного, приватного, офіційного правового життя, що існує у суспільстві і щоденно має прояв у різноманітних обставинах життєдіяльності окремих спільнот та особистостей [1, с. 248–249]. Варто погодитись з думкою К.Б. Попович, який зазначає, що правопорядок має багатоаспектний та складний характер, що функціонує та закладається на засадах правових приписів і стандартів з

урахуванням принципів верховенства права; відображає стан впорядкованості суспільних правовідносин; віддзеркалює стан законності в державі; важливе налагодження відносин між суспільством та державою; особливий момент пов'язаний з тим, що саме людина є основним суб'єктом, від якого залежить саме рівень досягнення правопорядку [2, с. 22]. Також, О.О. Барабаш вважає, що бажаним кінцевим для суспільства результатом здійснення вимог соціальних норм є правовий порядок, який конкретизований у суспільних обов'язках та правах. Саме правопорядок уособлює реальне буття цих норм, їх життя, за своєю реалізацією в належній, адекватній поведінці суб'єктів [3, с. 8]. Дійсно правопорядок представляє собою широкомасштабне явище, яке включає в себе цілий комплекс елементів, які власне і уособлюють його сутність та значення. Суб'єкти права повинні демонструвати високий рівень правової освіченості, правової культури, правової свідомості та прагнення до формування, зміцнення і укорінення значимості законності для практичного втілення правопорядку в життя.

Виходячи з позицій різних юридичних джерел до ознак правопорядку можна віднести наступні: 1) закріплення в нормах права, яке здійснюється за участю суб'єктів правотворчості; 2) відображення їх саме в процесі реалізації норм права; 3) існування на підставі панування принципу верховенства права; 4) служіння фундаментом для правового функціонування держави та громадянського суспільства. Також, говорячи про структуру правопорядку слід зазначити про такі елементи, як правовідносини, правова структура суспільства, яка розглядається через правову призму функціонування її державних органів, недержавних організацій та власне різні юридичні приписи, розпорядження, акти за допомогою яких і здійснюється врегулювання суспільних відносин.

Важливим моментом про який варто пам'ятати залишається виховання у правосвідомості громадян усвідомлення значимості права та поваги до нього, адже у протилежному випадку неможливо буде досягти реального існування правопорядку в середині політичної системи суспільства. На противагу цінностям правопорядку та законності поруч буде крокувати правовий нігілізм, який перешкоджає його повноцінному функціонуванню та перспективі спокійного громадського розвитку.

Так, О.П. Дзьобань вважає, що можна представити правовий нігілізм як стан суспільної свідомості для якого характерні: 1) негативна оцінка права (заперечення його як соціальної цінності); 2) поширеність навиків і стереотипів неправової, протиправної поведінки; 3) юридична некомпетентність (відсутність правових знань) [4, с. 46]. У свою чергу О.В. Волошенюк зазначає, що правовий нігілізм варто розглядати у широкому та вузькому розумінні. Так, у широкому значенні він демонструє різноманітні прояви негативного ставлення до права, а також до окремих сфер юридичної діяльності та правового регулювання, сумнівів у силі та ефективності права, його справедливості. Натомість у вузькому розумінні повну зневіру у справедливості, ефективності та силі права [5, с. 7]. Загроза розповсюдження правового нігілізму негативно впливає на перспективу формування та функціонування правопорядку. Негативний соціальний тиск, який здійснюється на свідомість громадян в подальшому може

знайти свій вираз у порушенні норм права та загрози вчинення різного роду правопорушень.

Для підтримки правопорядку необхідне існування правової поведінки. Загалом, важливо погодитись з думкою М.М. Яценко з приводу того, що правову поведінку слід розглядати не тільки, як феномен усвідомлення, але й також, як наслідок ефективної соціально-правової політики, що є основною рушійною силою держави і правотворчості та прогресу суспільства загалом. Основними чинниками, які впливають на поведінку особи необхідно вважати сім'ю, культуру, віру, мораль, світогляд, бажання, самовираження і самовизначення, спосіб, стиль, рівень і умови життя, обізнаність і освіченість, внутрішньоособистісні переконання і цінності, методи контролю свободи людини, форми і способи владного дозволу і примусу, організацію суспільства, суспільні орієнтації і установки, колектив, а також воля та інтелект [6, с. 246]. Саме надійність формування правової поведінки має підсилюватись існуванням правової культури для забезпечення правопорядку, як соціально-корисного явища, яке зберігає безпечний баланс в середині соціуму.

Отже, можна зробити висновок, що правопорядок представляється унікальним явищем, яке є невід'ємною частиною суспільного життя, закріпленого на основі норм та принципів права, сприяє зміцненню демократичних засад громадського розвитку, підкріпленню прав та свобод людини і громадянина. Знаходить своє відображення у правовідносинах, діяльності державних і недержавних органів, різноманітних розпорядженнях та актах. Загалом, панування правопорядку демонструє характер реалізації норм права в сучасних політичних системах, які прагнуть будувати свій розвиток на правових та рівних засадах буття. Також, здійснюючи боротьбу з правовим нігілізмом, а поряд з цим зрощуючи належний рівень правової поведінки за рахунок підвищення якості правової культури. Призначення правопорядку завжди має відображатись у безпеці своїх громадян та підтримуватись легальністю державної влади, відкритою та прозорою довірою до неї з боку суспільства.

Список використаних джерел

1. Пучков О. Поняття та ознаки сучасного правопорядку у сфері національної безпеки. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 248–252.

2. Попович К. Б. Теоретико-правовий аспект сучасного значення правопорядку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Право*. 2012. Вип. 18. С. 20–22.

3. Барабаш О. О. Правосвідомість, правопорядок та законність як чинники правомірної поведінки. *Forum Prava*. 2018. № 3. С. 6–12.

4. Дзьобань О. П. Передумови та сенс правового нігілізму *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2009. № 1. С. 42–50.

5. Волошенюк О. В. Правовий нігілізм у пострадянському суспільстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2000. 16 с.

6. Яценко М. М. Детермінанти правової поведінки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2014. № 807. С. 245–249.

*Пікуля Тетяна Олександрівна,
професор кафедри теоретичної юриспруденції
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
кандидат юридичних наук, доцент*

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА СУТНІСТЬ ПОСТМОДЕРНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ТА СВІДОМОСТІ

Кожний історичний етап розвитку людства характеризується особливим світоглядом, а відтак йому притаманні особливості соціальної культури та свідомості, включаючи правової.

Сучасний світ як правова цивілізація представляє собою сукупність правових систем, які мають певні загальні витоки: релігійні, моральні або/та ідейно-філософські та ціннісно-нормативні.

Історичні витоки західної правової цивілізації, включаючи правової культури та свідомості кореняться у давньогрецькій культурі, на зміну якій прийшла культура Римської імперії та християнства. За кожним із цих культурних утворень стоять системи цінностей і норм, що надали західній правовій цивілізації глибинного змісту та раціоналістичної строгості форм. Зокрема, раціональна сила філософської думки давніх греків, дала поштовх до розвитку права; реалістичний практицизм давніх римлян, надав емпіричного ґрунту афінській думці; людиновимірною біблійною концепцією світу, сформуувала морально-духовні підвалини правосвідомості [1, с. 162].

Особливість правової культури та правосвідомості в модерну добу полягала у тому, що модерна свідомість орієнтувалася на особистісну свободу, автономність, утилітаризм. Вона орієнтувалася на реалізацію приватних інтересів, умовою яких є свобода, що досягається розумом. Ідея права, як загальна міра свободи, рівності і справедливості, стала парадигмальною для сучасної цивілізації.

Відтак, формування суспільної правосвідомості у цивілізаційному поступі людства обумовлено соціокультурним генезисом саме західної цивілізації [2].

На межі третього тисячоліття, в процесі переходу від Модерну до Постмодерну, людство вийшло на якісно новий етап своєї історії. Формується новий тип світового співтовариства. Можна припустити, що нове століття буде називатися століттям глобальної цивілізації або глобального інформаційного суспільства, в якому використання інформації як головного чинника суспільного розвитку створює нову соціальну модель, спрямовану на масове використання інформаційно-комунікативних технологій, єдиний інформаційний простір й мережеве глобальне суспільство.

У процесі переходу від Модерну до Постмодерну, який наклався на глобалізацію, правосвідомість та культура, як на повсякденному, так і на теоретичному рівнях, зазнала суттєвих змін, які проявилися в атомізації, біфуркаційності, епістемологічній невизначеності тощо.